

2009-10-21 Stockholm

Framtidskraft som försummas

En granskning som visar att regeringen sviker unga

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	3
Inledning	5
2 Ungdomarna och jobben	8
2.1. Ungdomsarbetslösheten är hög	8
2.1.1 Arbetslöshet påverkar ungdomars hälsa	9
2.1.2 Otrygga anställningsförhållanden drabbar unga	10
2.2 Regeringens arbetsmarknadspolitik	11
2.2.1 Passivitet istället för aktivitet	11
2.2.2 Mer otrygghet på arbetsmarknaden	12
2.2.3 Dyra jobb för unga	13
3 Ungdomarna och rätten till utbildning	14
3.1 Ge nittiotalisterna en chans	14
3.1.1 Utbildning är viktigt för att få jobb	15
3.2 Regeringens gymnasieskola delar upp	15
3.2.1 Färre platser på Komvux	16
3.2.2 Fler vill studera på högskola	17
4 Ungdomarna och pengarna	17
4.1 Ungdomars ekonomiska situation försämras	18
4.1.1 Antalet personer med socialbidrag ökar	19
4.1.2 Många unga har skulder	19
4.2 Regeringens politik missgynnar unga	20
4.2.1 Fördelningsanalys av regeringens ekonomiska politik	20
4.2.2 Regeringens förändringar av a-kassan diskriminerar unga	23
4.2.3 Ungdomars löner pressas nedåt	24

5 Ungdomarna och boendet	25
5.1 Unga bor i otrygga boenden	27
5.1.1 Andrahandsboende.....	27
5.1.2 Studentboende.....	28
5.2 Unga blir ”hemvändare”	29
5.3 De flesta unga vill bo själva – helst i hyresrätt	30
5.4 ”En social bomb”	30
5.5 Vad gör regeringen?.....	31
5.5.1 Regeringen för en politik som missgynnar byggandet.....	31
5.5.2 Regeringen för en politik som missgynnar hyresrätter	32
5.5.3 En politik som leder bort från synen på bostaden som en social rättighet.....	33

Inledning

En förutsättning för att unga människor ska kunna skapa en egen tillvaro och ta steget in i vuxenlivet är att man får möjlighet att försörja sig och skaffa bostad. Oavsett om man väljer att studera vidare eller söker sig ut på arbetsmarknaden efter avslutad skolgång, måste det finnas villkor som skapar utrymme för ekonomisk trygghet, personlig utveckling och framtidstro. Men hur ser det ut i Sverige idag?

Den av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet tillsatta arbetsgruppen som har till uppgift att ”gå husesyn i folkhemmet” och som ska granska den borgerliga politiken, lämnar här sin andra rapport, ”Framtidskraft som försummas” – en granskning som visar att regeringen sviker unga”.

Rapporten visar den verklighet och de villkor som möter unga människor som idag ska ta steget in i vuxenlivet. Granskningen uppmärksammar speciellt situationen på arbetsmarknaden, rätten till utbildning, möjligheter till försörjning och villkoren för unga på bostadsmarknaden och kan kort beskrivas på följande sätt.

- Ungdomsarbetslösheten har ökat kraftigt. Sverige är idag ett av de länder i Europa som har högst ungdomsarbetslöshet. I åldersgruppen 20-24 år var siffran i augusti 2009 så hög som 17,1 procent. I skriften Med unga i fokus lyfter regeringen och ungdomsminister Nyamko Sabuni fram sina viktigaste åtgärder för unga på arbetsmarknaden. Regeringens arbetsmarknadspolitik innefattar bl. a. jobbgaranti för unga, förändrade regler i lagen om anställningsskydd, nystartsjobb och sänkta arbetsgivaravgifter. Den politiken har inte påtagligt minskat ungdomsarbetslösheten men däremot inneburit passivitet istället för aktivitet för många unga arbetssökande. Dessutom visar det sig att det finns en klar koppling mellan försämrad hälsa och arbetslöshet. Unga människor som idag har ett jobb tvingas i högre grad att leva med otrygga anställningsförhållanden jämfört med andra grupper på arbetsmarknaden.

- Flera myndigheter rapporterar att ungdomars ekonomiska situation har försämrats. Vi kan visa att ungdomar som grupp har förlorat på regeringens politik jämfört med andra åldersgrupper. Uppgifterna kommer från en färsk rapport från Riksdagens utredningstjänst. Det förhållandet bekräftar av andra undersökningar som säger att ungdomar har betydligt sämre ekonomisk standard och betydligt sämre ekonomisk utveckling jämfört med andra åldersgrupper. Trenden kan också avläsas i att det skett en rejäl höjning av socialbidragen första kvartalet 2009 jämfört med förra året. Av totala antalet biståndsmottagare var 39 procent i åldern 18-29 år.
- Färre unga har egen bostad idag jämfört med för tio år sedan. Dessutom blir det allt vanligare med mer otrygga boenden t ex genom en ökande andrahandsmarknad, att man bor hos en kompis eller hyr ett rum. Antalet unga som bor med föräldrar är stort. Det kan variera över landet men i t ex Stockholms län bor var fjärde ung vuxen (20-27 år) hemma hos föräldrar. Vi har dessutom en ganska stor grupp, som vi kan kalla "hemvändare", som haft eget boende men flyttat tillbaka till föräldrar. För studenter är situationen på flera orter kaotisk med militärtält som en temporär lösning eller att man helt enkelt tvingas avstå studier.

Den korta summeringen ovan visar effekterna av en havererad arbetsmarknadspolitik, av att regeringen tagit bort alla åtgärder för att stimulera bostadsbyggande och vi ser resultatet av en orättfärdig fördelningspolitik. Vi menar att det är ett klart underbetyg åt den förda politiken.

Sammantaget kan man säga att många av dagens unga i högre utsträckning än tidigare dels är ekonomiskt beroende av sina föräldrar, och dels på grund av bostadsbristen även beroende av sina föräldrars bostad. Det blir därmed också tydligt att ungdomars välfärd i större utsträckning än tidigare beror av hur föräldrarnas ekonomiska situation ser ut, eller med andra ord vilken samhällsklass de tillhör.

Osäkerhet och trångboddhet kan få effekt på livskvalitet och påverka både studier och arbete negativt. Unga människors familjebildning kan komma att förskjutas uppåt i åldrarna samtidigt som rörligheten på arbetsmarknaden kan försvåras.

Följande är hämtat från regeringens hemsida:

”Det är viktigt att politiken skapar förutsättningar för ungdomar att kunna gå in i vuxenlivet som starka och självständiga individer. Ungdomskullarna har varit stora senaste åren. Det innebär fler unga i skolan och på arbetsmarknaden. Inte minst ökar efterfrågan på meningsfulla fritidsaktiviteter. Allt detta ställer krav på ett tydligt ungdomsperspektiv i politiken.”

Vi menar att regeringen har misslyckats!

Stockholm den 21 oktober 2009

Morgan Johansson
Maryam Yazdanfar
Socialdemokraterna

Peter Pedersen
Marie Engström
Vänsterpartiet

Magnus Johansson
Karin Svensson Smith
Miljöpartiet

2 Ungdomarna och jobben

- Sverige är idag ett av de länder i Europa som har högst ungdomsarbetslöshet.
- I åldersgruppen 20-24 år var arbetslösheten 17,1 procent i augusti i år.
- Det finns en klar koppling mellan arbetslöshet och försämrad hälsa hos unga.
- Tidsbegränsade anställningar är vanligare bland unga.
- Regeringens arbetsmarknadspolitik innebär passivitet istället för aktivitet. Endast 1,5 procent av deltagarna i den s.k. jobbgarantin för unga deltar i utbildningsinsatser och 4,8 procent i praktik.

2.1. Ungdomsarbetslösheten är hög

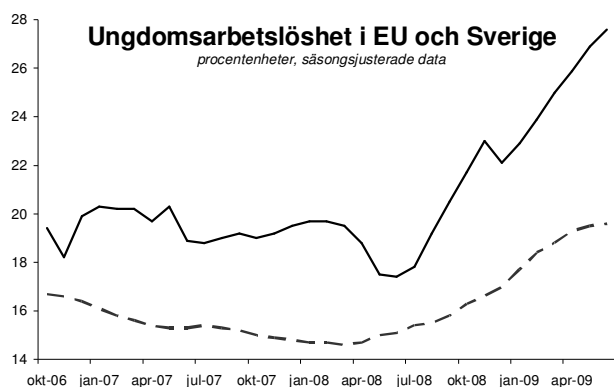
Sverige är idag ett av de länder i Europa som har högst ungdomsarbetslöshet. Likaså är ungdomsarbetslösheten ökande. I åldersgruppen 20-24 år var arbetslösheten så hög som 17,1 procent i augusti i år vilket är en ökning med 6,9 procentenheter eller 35 000 personer jämfört med augusti förra året¹. Enligt Arbetsförmedlingens prognoser spås antalet ungdomar utan arbete under 25 år dessutom fördubblas under prognosperioden 2009-2010².

¹ AKU, augusti 2009

² Arbetsförmedlingen, *Ura 2009:1 Arbetsmarknadsutsikterna våren 2009*

Diagram 1: Ungdomsarbetslösheten i Sverige och i EU sedan oktober 2006

Den heldragna linjen återger ungdomsarbetslösheten i Sverige. Den streckade linjen återger arbetslösheten i EU. Ungdomsarbetslösheten mäts som arbetslösheten i ålderskategorin yngre än 25 år. Källa: Eurostat.

Ungdomsarbetslösheten är i princip alltid högre och mer konjunkturkänslig än andra åldersgrupper, även om nivåerna samvarierar över tid. Enligt LO verkar det dock som att dagens ungdomsarbetslöshet dragit ifrån övriga grupper³, vilket givetvis är oroande. I sin rapport *Unga går itu* gör LO också en jämförelse mellan ungdomars situation på arbetsmarknaden i dagens lågkonjunktur och den ekonomiska krisen i början av 90-talet. Den förra krisen följde på en period med mycket låg arbetslöshet för unga, medan utgångsläget den här gången är betydligt sämre. LO varnar för att vi i och med den här krisen får långtidsarbetslösa unga som inte har någon erfarenhet av arbete och riskerar att bli kvar utanför sysselsättningen.

2.1.1 Arbetslöshet påverkar ungdomars hälsa

I juni i år presenterade Ungdomsstyrelsen sin årliga rapport *Ung idag 2009* som redovisar ungas levnadsvillkor. Rapporten konstaterar för det första att Sverige är på väg att förlora sin position som det land där unga mår bäst. Ungdomsstyrelsens generaldirektör kallar t.o.m. utvecklingen ”ett historiskt trendbrott inom folkhälsoområdet”.⁴ Speciellt vad gäller den psykiska ohälsan så har unga haft sämre

³ LO, *Unga går itu – Unga vuxnas väg till arbetslivet*, s 20

⁴ Sydsvenska Dagbladet, 090617

hälsoutveckling än den övriga befolkningen. Så många som 33 procent av alla unga tjejer mellan 16 och 24 år har besvär av ängslan, oro eller ångest.

Ungdomsstyrelsen menar att det finns en klar koppling mellan försämrad hälsa och arbetslöshet. Man refererar även till Socialstyrelsen som ser ungas försämrade möjligheter att få ett heltidsjobb som en förklaring till att den psykiska ohälsan ökar. I en annan av myndighetens rapporter, *Unga med attityd*, framkommer också att unga i åldern 20-24 år i högre grad än andra åldersgrupper oroar sig för den egna och familjens ekonomi.

En tredje viktig aspekt av ungdomars ökade ohälsa som lyfts fram i *Ung idag 2009* är att skillnaderna inom ungdomsgruppen är stora och beror av vilken slags familj man kommer ifrån. Återigen är det barn till arbetslösa och lågutbildade som är mest utsatta och löper större risk att må dåligt. Parallellt med den denna mycket oroande utveckling där klyftorna mellan ungdomar ökar och unga generellt mår sämre, konstaterar ungdomsminister Sabuni att ”Dagens unga mår bra”.⁵

2.1.2 Otrygga anställningsförhållanden drabbar unga

Ett stort problem bland de unga som idag har ett jobb är de osäkra anställningarna. Sedan slutet av 80-talet har de tidsbegränsade anställningarna ökat totalt sett i Sverige, men tidsbegränsade anställningar är speciellt vanliga framförallt bland unga, kvinnor, utrikesfödda och inom LO-yrken. Dessa kategorier sammanfaller dessutom, och som exempel kan nämnas att bland män i åldern 20-24 har 36 procent visstidsanställning medan motsvarande siffra för kvinnor är hela 56 procent!⁶ Likaså är deltidsarbetslöshet ett större problem för unga än för äldre. Av de 20-24-åringar som deltog i arbetskraften förra året var 14 procent undersysselsatta.⁷

En tidsbegränsad anställning innebär svårigheter att planera sin tid och sin ekonomi. Utan tillsvidareanställning är det svårt att få hyreskontrakt eller banklån, t.ex. för att

⁵ Regeringskansliet, *Med unga i fokus – Regeringens 21 viktigaste satsningar för unga*

⁶ LO, *Unga går itu*, s. 26

⁷ LO, *Arbetsmarknadspolitik i kristid – Hur lyckas vi bättre än på 1990-talet?*, s 49

köpa bostad. Dessutom innebär visstidsanställningar alltid en urholkning av arbetstagarens rättigheter eftersom anställningsskyddet i lagen om anställningsskydd är kopplat till tillsvidareanställningen.

2.2 Regeringens arbetsmarknadspolitik

Mot bakgrund av den allvarliga utvecklingen för unga på arbetsmarknaden med bl.a. ökande ohälsa som följd, kan man fråga sig vad regeringen gör för att motarbeta densamma.

2.2.1 Passivitet istället för aktivitet

Som vi nämnt inledningsvis lyfter ungdomsministern med stolthet fram bl.a. den s.k. Jobbgarantin för unga som en jobbskapande åtgärd. Dessvärre är namnet på programmet helt missvisande. Jobbgarantin för unga innehåller inga som helst garantier om jobb för deltagarna. Tvärtom är det en passiv och billig åtgärd.

Efter tre månaders arbetslöshet anvisas man som ung arbetslös en plats i jobbgarantin. Under programmets tre första månader innehåller programmet vad regeringen själv beskriver som ”ett intensifierat stöd med att söka jobb”⁸ via coachning och matchning. Tre månaders arbetslöshet – då man rimligtvis redan har sökt ett stort antal jobb – följs alltså av ytterligare tre månader av jobbsökande innan någon aktiv åtgärd kan sättas in. Arbetsförmedlingen har påtalat den här bristen, och bett regeringen om lov att få erbjuda praktik och utbildning tidigare, men de önskemålen har regeringen inte tagit till sig. I en artikel i DN beskriver ungdomsarbetsförmedlare i Stockholms län att de saknar verktyg för att klara av sitt arbete på ett bra sätt: ”Vi känner oss otillräckliga. [...] Vi kan bara peppa ungdomarna och vara jätteentusiastiska”.⁹

⁸ Proposition 2006/07:118, s 20

⁹ Dagens Nyheter, 090617

En plats i Jobbgarantin för unga kostar i genomsnitt 2000 kronor per person och månad. De låga kostnaderna för programmet motsvaras av låg kvalitet på innehållet: Endast 1,5 procent av deltagarna i ungdomsgarantin deltar i utbildningsinsatser och 4,8 procent har praktikplatser,¹⁰ något som knappast kan beskrivas som aktiv arbetsmarknadspolitik. Jämfört med våren 2006 har det totala antalet platser i arbetsmarknadsutbildningen skurits ner med över 65 procent.¹¹ Detta trots att utvärderingar har visat att den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen ger mycket goda chanser att etablera sig på arbetsmarknaden och att finna ett jobb. Särskilt goda resultat har den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen för personer med låg utbildning och personer födda utanför Norden.¹² Som vi sett ovan är det bland dessa grupper ungdomar som arbetslösheten är som högst.

2.2.2 Mer otrygghet på arbetsmarknaden

Utvecklingen på arbetsmarknaden som innebär fler otrygga anställningar har pågått ett tag och kan således inte enbart skyllas den här regeringen. Däremot gör regeringen ingenting för att stoppa den. Tvärtom. Som vi har sett i inledningen så lyfter man stolt fram sin förändring av lagen om anställningsskydd som en åtgärd för unga. Detta trots att undersökningar visar att praktiskt taget alla – och lika många unga som äldre – vill ha en fast anställning.¹³ Innehållet i åtgärden innebär dessutom att arbetsgivare kan ha en visstidsanställd under sammanlagt 4,5 år (allmän visstidsanställning, vikariat och provanställning) under en femårsperiod utan att behöva erbjuda tillsvidareanställning. Precis som regeringen själv säger har man onekligen ”gjort det enklare att anställa för viss tid”.¹⁴ Att på det här sättet underlätta för arbetsgivarna att anställa personer tillfälligt påverkar även den fackliga anslutningsgraden. En LO-studie visar att unga gärna väntar med att gå med i facket tills de har en trygg anställning.¹⁵ Genom att göra det lättare för arbetsgivare att visstidsanställa bidrar regeringens politik därmed också till att färre unga blir medlemmar i facket.

¹⁰ Arbetsförmedlingens siffror för augusti 2009

¹¹ Arbetsförmedlingens statistikenheter

¹² Se till exempel Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU); de Luna, Xavier, Anders Forslund och Linus Liljebäck, Effekter av yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning för perioden 2002-2004, IFAU Rapport 2008:1

¹³ LO, *Anställningsformer och arbetstider*

<http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/991953162334393AC12570A5002C369F>

¹⁴ Regeringskansliet, *Med unga i fokus*

¹⁵ LO, *Röster om facket och jobbet – Ungdomar och facket. Rapport 5 av 7 2007, s 25*

Ytterligare en åtgärd som ungdomsministern säger ska förbättra för unga på arbetsmarknaden är de s.k. nystartsjobben. Nystartsjobben riktar sig till personer som stått utanför arbetsmarknaden en längre tid eller till nyanlända invandrare, och innebär att arbetsgivaren får ett ekonomiskt stöd vid anställning av en person som uppfyller de kriterierna. Nyamko Sabuni framhåller att unga i åldern 20-24 år snabbare än övriga grupper kvalificerar sig för nystartsjobben. Sedan januari i år har den borgerliga regeringen tagit bort det tidigare kravet att Arbetsförmedlingen, som handlägger stödet, ska säkerställa att anställningsförmåner utöver lön ges enligt kollektivavtal i branschen. Det innebär att kontrollen av arbetsgivare där tidigare arbetslösa placeras är bristande och skattepengar riskerar att användas till att anställa – i det här fallet – unga hos oseriösa arbetsgivare, och med dåliga villkor.

2.2.3 Dyra jobb för unga

Den hittills mest kostsamma reformen på regeringens åtgärdslista för att ge unga jobb är sänkningen av socialavgifterna för unga. Riksrevisionen har i rapporten *Sänkta socialavgifter – för vem och till vilket pris?* granskat effekten på sysselsättningen av sänkta socialavgifter för unga mellan 18 och 24 år. Granskningen visar att reformen haft marginella sysselsättningseffekter, och att varje jobb reformen gett haft en nettokostnad på ca 650 000 kronor! Detta kan jämföras med en plats i arbetsmarknadsutbildning som har en uppskattad kostnad på 270 000 kronor per år. Riksrevisionen visar också att dödviktseffekterna av reformen är stora. Subventionen har alltså gått till anställningar som hade kommit till stånd ändå. De extra pengarna går till ökade vinster utan krav på motprestation. Detta har inneburit ett klipp för företag som har många unga anställda. McDonalds, vars personal till 80 procent är ungdomar, räknade vid införandet av reformen med att tjäna 50 miljoner kronor per år tack vare de sänkta arbetsgivaravgifterna.¹⁶ Vi i oppositionen menar att

¹⁶ LO-tidningen, 070615

subventioner istället borde riktas till de arbetslösa ungdomar som bäst behöver det.

3 Ungdomarna och rätten till utbildning

- Bland de unga som varken jobbar eller studerar vid 24 års ålder är det 53 procent som saknar slutbetyg från gymnasiet.
- Klyftorna ökar mellan de unga som har och inte har utbildning.
- Med regeringens politik för gymnasieskolan ges eleverna på yrkesförberedande program inte automatiskt högskolebehörighet, trots att en stor andel av de unga som går dessa program vill studera vidare. Uppdelningen av elever görs vid tidig ålder.
- Regeringen har skurit ner ungefär en tredjedel av platserna – ca 30 000 heltidsplatser - i Komvux under mandatperioden.
- 13 OECD-länder högskoleutbildar en större andel av sin befolkning än vad Sverige gör.

3.1 Ge nittotalisterna en chans

De som föddes under rekordåret 1990 är nu snart på väg ut i vuxenlivet. I juni lämnar cirka 130 000 unga, födda 1990 gymnasieskolan. Det är den största årskullen på många år, i storlek jämförbar med fyrtotalisterna. Men chanserna för dessa ungdomar att få jobb eller att få gå den utbildning som de vill är mycket mindre än om de hade varit födda bara några år innan.

3.1.1 Utbildning är viktigt för att få jobb

Utbildning är viktigt för att få jobb. Elever med slutbetyg från gymnasiet har dubbelt så stor chans till arbete jämfört med dem som inte fullföljer gymnasiet.¹⁷ En annan indikator på att avslutad gymnasieutbildning är viktig för att etablera sig på arbetsmarknaden är att av de ungdomar som varken jobbar eller studerar vid 24 års ålder är det ca 53 procent som inte har slutbetyg från gymnasiet.¹⁸

Ungdomars studieresultat påverkas fortfarande av bakgrund. Ungdomsstyrelsen lyfter framförallt sambandet mellan utbildningsresultat och socioekonomiska faktorer¹⁹ som föräldrarnas utbildningsnivå, deras anknytning till arbetsmarknaden och disponibla inkomst. Statistik från Skolverket visar också att i gruppen ungdomar med två föräldrar födda utomlands saknar ca 46 procent behörighet till gymnasiet, att jämföra med ca 28 procent bland unga födda i Sverige och som har minst en förälder som är född här.²⁰

Trots allt ökar andelen ungdomar med behörighet till högskolan. LO noterar dock det faktum att i gruppen med lågutbildade föräldrar har det inte skett någon förbättring. Samtidigt som det alltså finns en relativt konstant grupp unga som har kort utbildning, så har antalet 20-24-åringar med treårigt gymnasium eller minst ett års eftergymnasial utbildning ökat kraftigt mellan åren 1990 och 2007.²¹ Klyftorna ökar med andra ord mellan de som har och inte har utbildning.

3.2 Regeringens gymnasieskola delar upp

Regeringens gymnasieskola delar upp elever i tidig ålder. Ungefär hälften av gymnasieutbildningarna är yrkesförberedande program. Dessa ska enligt regeringen inte automatiskt ge högskolebehörighet. Men en stor andel av dem som går dessa program

¹⁷ SKL, *Födda 1981: 95–27–13*, s 16

¹⁸ *Ibid*, s 44

¹⁹ Ungdomsstyrelsen, *Ung idag 2009*, s 35

²⁰ Skolverket, *Studieresultat i gymnasieskolan – en statistisk beskrivning av ofullständiga gymnasiestudier*, s 23

²¹ LO, *Unga går itu – Unga vuxnas väg till arbetslivet*, s 39

vill gärna studera vidare.²² Det tillsammans med att regeringen har skurit ner på de icke-akademiska utbildningarna som Komvux, yrkesutbildningar och arbetsmarknadsutbildningar försvårar för ungdomar att byta inriktning senare i livet. Återvändsgränder byggs in i utbildningssystemet.

”Alla kan inte bli akademiker” säger skolminister Jan Björklund. Men det handlar inte om ifall alla ska bli akademiker eller inte. Skillnaden mellan regeringen och oppositionens politik handlar om att fler eller färre ska kunna få den utbildning de behöver för att stå rustade inför arbetslivet överhuvudtaget. Högskoleverket spår kraftig arbetskraftsbrist inom flera akademiska yrken såsom högskoleingenjörer, lärare, arkitekter, tandläkare och bibliotekarier.²³ Bristen på akademiskt utbildade inom många sektorer kan komma att slå hårt mot både näringslivet och offentlig sektor. Men även om den borgerliga utbildningspolitiken är dålig för landets ekonomi, är det värre att den slår så hårt mot individen.

3.2.1 Färre platser på Komvux

Regeringen flyttar ansvaret för att alla elever får nödvändiga kunskaper för ett helt yrkesliv från gymnasieskolan till Komvux. När elever inte når tillräcklig kunskapsnivå i en utbildningsform brukar det normalt ses som ett misslyckande för den utbildningen, något som måste tas på stort allvar och åtgärdas. Här gör regeringen istället det till en naturlig del av landets utbildningssystem – ofullständiga kunskaper i gymnasiet ska kunna åtgärdas genom att fler elever går in den kommunala vuxenutbildningen. Konsekvenserna av de här förslagen kommer att slå genom så mycket hårdare när man tar regeringens omfattande nedskärningar i den kommunala vuxenutbildningen i beaktande. Den borgerliga regeringen har skurit ned Komvux med en omkring tredjedel. Under mandatperioden har regeringen skurit ner 1,2 miljarder på Komvux –

²² Hälften bland dem som läser på Barn- och fritidsprogrammet, 40 procent av dem som går på Elprogrammet, och en fjärdedel av de som läser på Hotell- och Restaurang vill enligt SCB läsa vidare på högskola inom tre år.

²³ HSV, Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden – Ett planeringsunderlag inför läsåret 2009/10. Rapport 2009:5 R

motsvarande drygt 30 000 heltidsplatser – även om vi räknar med den tillfälliga återställare de nu aviserar. Vare sig om man sökt till Komvux, en eftergymnasial yrkesutbildning eller till högskola kommer ens chanser att påverkas av rikspolitiken.

3.2.2 Fler vill studera på högskola

Allt fler vill studera vidare på högskola. Söktrycket har ökat med 13 procent bara det senaste året. Enligt SCB vill 60 procent av alla gymnasieelever läsa på högskola direkt eller några år efter sin gymnasieexamen. Och det är inte bara de som läser på studieförberedande program. Samtidigt har Sverige mycket stora ungdomskullar på gymnasiet, nästan lika många som 40-talisterna var. Trots att allt fler vill studera på högskola och att ungdomsarbetslösheten är hög valde regeringen att avbryta utbyggnaden ut högskolan, och först nästa år kommer den att återupptas tillfälligt. Den som föddes 1985 hade betydligt fler högskoleplatser per 19-åring att söka till. De som föddes 1991 får det markant svårare.²⁴ Varför ska den som föddes 1991 få betydligt sämre chanser att läsa vidare än vad deras äldre syskon fick? Varför inte ta tillvara på unga människors ambitioner, intresse och framtidsdrömmar, istället för att backa in i framtiden? Det är redan 13 OECD-länder som högskoleutbildar en större del av sin befolkning än vad Sverige gör.²⁵

4 Ungdomarna och pengarna

- Ungas ekonomiska situation försämras.
- Antalet personer med socialbidrag ökar. 39 procent av det totala antalet socialbidragstagare är unga mellan 18-29 år.

²⁴ "Den demografiska utvecklingen och övergången till högskolan", utbildningsdepartementet 2006, <http://www.regeringen.se/content/1/c6/05/76/17/99d80b6f.pdf>

²⁵ OECD, Education at a Glance

- Sms-lånen har ökat med 35 procent under första halvåret i år jämfört med samma period förra året. Ungdomar är starkt överrepresenterade bland dem som tar sms-lån.
- Om man jämför ökningen av sms-lån med första halvåret 2007 är ökningen nästan 500 procent.
- Tidigare togs sms-lån främst av unga för att finansiera konsumtion, nu tar allt fler sms-lån för att få ekonomin att gå ihop.
- Regeringens ekonomiska politik missgynnar unga. Av de totala inkomstförändringarna till följd av skatte- och utgiftsförändringar har 13 procent tillfallit 20-30-åringarna, trots att de utgör 17 procent av befolkningen.
- ”Vi har fått en sämre och dyrare a-kassa som omfattar färre”, enligt IAF:s (Inspektionen för arbetslöshetskassorna) utredare.
- Efter regeringens försämringar av a-kassan fick bara 22 procent av de arbetslösa under 25 år ersättning förra året. Samma grupp har bara rätt till 80-procentig ersättning under hälften så lång tid som övriga.

4.1 Ungdomars ekonomiska situation försämras

Flera myndigheter rapporterar om att ungdomars ekonomiska situation försämras.

Exempelvis skriver Kronofogdemyndigheten (KFM) följande om unga (här avses 20-24-åringar):

”Ungdomar har en betydligt sämre ekonomisk standard och har haft en betydligt sämre ekonomisk utveckling jämfört med alla andra grupper i samhället”²⁶

Detta menar man beror bl.a. på låga ingångslöner och att många unga pluggar och därför etablerar sig sent på arbetsmarknaden. I *Ung idag 2009* konkretiseras detta ytterligare: Bland unga i åldern 20-29 år har ca en fjärdedel det som kallas ”låg ekonomisk standard”.²⁷ Motsvarande andel i hela befolkningen är 14 procent. Unga

²⁶ KFM, *Överskuldssättning och ekonomiska problem bland ungdomar – En kartläggning av risker*, KFM Rapport 2008:3, s 2

²⁷ Definieras som att den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet understiger 60 procent av medianen av disponibel inkomst per konsumtionsenhet för samtliga individer.

ensamstående föräldrar är en särskilt utsatt grupp. Hela 63 procent av de unga ensamstående föräldrarna lever med låg ekonomisk standard! Likaså rapporteras att unga som är födda utomlands har betydligt lägre disponibel inkomst per konsumtionsenhet än ungdomar födda i Sverige. Sett till hushållstyp har ensamstående med barn lägst disponibel inkomst per konsumtionsenhet.

4.1.1 Antalet personer med socialbidrag ökar

Våra tre partier har i flera sammanhang varnat för att försämringarna av trygghetsförsäkringarna kan leda till att fler personer blir utförsäkrade och inte ser någon annan möjlighet än att ansöka om socialbidrag. Statistik från Socialstyrelsen²⁸ från juni i år visar antalet personer som fick socialbidrag under 2008 var så många som 384 700 stycken. Det är en ökning med 1,6 procent sedan 2007. Om man jämför första kvartalet i år med motsvarande tid förra året har det skett en ökning med 13 procent! Det första kvartalsvärdet 2009 är dessutom det högsta beloppet under den senaste femårsperioden. Biståndsmottagarna är i stor utsträckning yngre människor. Av det totala antalet biståndsmottagare var 39 procent i åldern 18-29 år.

4.1.2 Många unga har skulder

Att leva under knappa ekonomiska förhållanden innebär att man löper en risk av att få ekonomiska problem och hamna i skuldsättning. En indikator på att man kan ha problem med betalningsförmågan är antalet inkomna betalningsförelägganden till KFM. Antalet betalningsförelägganden som riktar sig till unga mellan 18 och 25 år var 130 550 stycken år 2008, vilket var en ökning jämfört med året innan.²⁹ När man talar om unga och skuldsättning är svårt att låta bli att nämna de s.k. sms-lånen och antalet obetalda sådana som ökar. Ökningen under årets första hälft var 35 procent jämfört med samma period förra året, enligt KFM. Jämför man med första halvåret 2007 är ökningen

²⁸ Socialstyrelsen, *Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2008* samt *Ekonomiskt bistånd kvartal 1, år 2009*

²⁹ Ungdomsstyrelsen, *Ung Idag 2009*, s 133

nästan 500 procent!³⁰ Ungdomars andel av sms-lånen har minskat, men sett till antal är 18-25-åringarna fortfarande starkt överrepresenterade. Hos KFM har man även märkt en förändring i varför människor tar sms-lån. Tidigare togs lånen främst av unga för att finansiera konsumtion, nu börjar allt fler ta lånen för att få ekonomin att gå ihop.³¹ Mot denna bakgrund har KFM vid flera tillfällen³² efterlyst en kraftfullare lagstiftning på området, men hittills har regeringen inte lyckats presentera något förslag till åtgärd.

Problemet med snabba krediter är givetvis väldigt allvarligt. När KFM i sin rapport *Överskuldssättning och ekonomiska problem bland ungdomar* analyserar ungdomars skuldsättning drar de emellertid slutsatsen att det är själva ökningen av ärenden hos dem som är det allvarliga, inte skuldtypen. KFM lyfter fram flera riskfaktorer när det gäller ungdomar och överskuldssättning. Exempelvis påverkar marknadens funktionssätt och värderingar som bidrar till att unga gärna skapar sin identitet och sociala status genom konsumtion. KFM menar också att ungdomar har alltmer individualistiska tankesätt och tar på sig ett stort ansvar för sitt liv och sin tillvaro. Det senare är givetvis positivt på flera sätt, men innebär också att man tar på sig ansvar för saker man inte kan råda över och eventuella ”misslyckanden” blir individuella. Detta är något som i vissa fall kan resultera i ångest och oro.³³ Trots att KFM alltså lyfter flera riskfaktorer så betonar man mängden risker som unga utsätts för, och att dessa förstärker varandra. Dessutom konstaterar man att många problem är knutna till arbets- och bostadsmarknaderna.

4.2 Regeringens politik missgynnar unga

4.2.1 Fördelningsanalys av regeringens ekonomiska politik

Den borgerliga regeringen har inte presenterat någon fördelningsanalys av sin ekonomiska politik när det gäller effekterna för olika åldersgrupper. Vi har därför bett

³⁰ Dagens Nyheter, 090819

³¹ Dagens Nyheter, 081210

³² Se t.ex. Dagens Nyheter 090819 eller

<http://www.kronofogden.se/nyheterpressrum/nyheter/2009/nyheter2009/fortsattstarkokningavobetaldasmslan.5.5947400c11f47f7f9dd800029.html>

³³ KFM, *Överskuldssättning och ekonomiska problem bland ungdomar – En kartläggning av risker*, KFM Rapport 2008:3, s 59

riksdagens utredningstjänst att ta fram just detta. Materialet bygger på en analys av samtliga skatte- och utgiftsförändringar inkomståret 2009 i förhållande till 2006 års regler. De införda regelförändringarna, bland annat skattesänkningar, innebär en förstärkning av den disponibla inkomsten för samtliga hushåll på cirka 66 miljarder kronor. I tabell nr 1 nedan visas hur effekten av regeringens politik blir om man delar upp förändringen av disponibla inkomsterna efter åldersgrupper, fördelat på kvinnor respektive män. Tabell 2 visar hur stor andel kvinnor och män som finns i respektive åldersgrupp.

Tabellerna visar att den största inkomstökningen till följd av skattesänkningar och andra åtgärder tillfaller åldersgruppen 45 – 65 år. Denna grupp har fått hela 45 procent av den totala förändringen 2009, trots att de bara utgör 36 procent av alla vuxna över 20 år. Samtidigt visar analysen att unga mellan 20 – 30 år endast får 13 procent av inkomstökningen trots att de utgör 17 procent av befolkningen. Man kan även notera att i alla åldersgrupper, utom de äldsta, får män större andel än kvinnor.

Tabell 1: Andelen av den totala förändringen av inkomsterna efter åldersgrupp fördelad på kvinnor respektive män, av de analyserade skatte- och utgiftsförändringarna, år 2009.

Ålder	% av den totala förändringen av inkomsterna		
	Kvinnor	Män	Kvinnor + Män
20-30	4,8	7,9	12,7
31-44	11,7	17,9	29,7
45-65	19,4	26,4	45,8
66-79	3,8	5,4	9,2
80-	1,5	1,2	2,6
Totalt	41,3	58,7	100,0

Källa: Riksdagens utredningstjänst, Dnr 2009:810 Fördelningsanalys

Tabell 2: Andelen kvinnor och män i respektive åldersgrupp, år 2009.

Ålder	Kvinnor	Män	Kvinnor + Män
20-30	8,2	8,8	17,0
31-44	12,2	12,5	24,7
45-65	17,9	18,1	36,0
66-79	8,2	7,4	15,7
80-	4,2	2,5	6,7
Totalt	50,7	49,3	100,0

Källa: Riksdagens utredningstjänst, Dnr 2009:810 Fördelningsanalys

Ungdomar har som grupp alltså förlorat på regeringens ekonomiska politik. Det märks ju givetvis även på det individuella planet. Många unga upplever att de inte klarar av sina löpande utgifter, och en fjärdedel av de unga saknar en ekonomisk buffert för oförutsedda händelser, enligt KFM.³⁴ Statsminister Fredrik Reinfeldt tillkännagav nyligen att hans parti Moderaterna ska bli det nya statsbärande partiet ”som ser alla”.³⁵ Att döma av hur den ekonomiska politiken slår verkar det som att den moderatledda regeringen har sett gruppen medelålders män mer än andra grupper.

³⁴ KFM, Överskuldssättning och ekonomiska problem bland ungdomar – En kartläggning av risker, KFM Rapport 2008:3, s 9

³⁵ Dagens Nyheter, 090828

4.2.2 Regeringens förändringar av a-kassan diskriminerar unga

Att regeringen gjort omfattande förändringar av arbetslöshetsförsäkringen sedan mandatperiodens början är ingen hemlighet, och i takt med att jobbkrisen förvärras och arbetslösheten ökar blir effekterna av förändringarna alltmer tydliga för allt fler. I mars i år presenterade Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) och Arbetsförmedlingen en rapport i vilken de bl.a. redovisar hur många som får respektive inte får arbetslöshetsersättning. Huvudförfattaren sammanfattar rapportens innehåll som att ”vi fått en sämre och dyrare a-kassa som omfattar färre”.³⁶

Andelen som har arbetslöshetsersättning har minskat i alla grupper av arbetslösa. Minskningen är dock störst, och andelen som har ersättning lägst, bland unga arbetssökande och bland arbetssökande som är födda utanför Norden. Andelen unga arbetssökande under 25 år som hade arbetslöshetsersättning förra året var bara 22 procent, och bland ungdomar med utomnordiskt födelse land är andelen med a-kassa mycket låg.³⁷

Flera av regeringens förändringar av a-kassan påverkar ungdomar negativt i högre utsträckning än andra eftersom unga människor, som vi sett tidigare, ofta har osäkra anställningar, deltidsanställningar och låga inkomster. Vissa av försämringarna har emellertid på ett mer direkt sätt unga som målgrupp. Borttagandet av det s.k. studerandevillkoret som innebar att man kunde kvalificera sig till a-kassa genom studier är ett sådant exempel. Under 2006 gav denna regel 38 000 personer som gått från heltidsstudier till arbetslöshet rätt till grundersättningen i a-kassan. En majoritet av dessa var kvinnor. I genomsnitt fick dessa personer ersättning i tre och en halv månad. Det handlar alltså oftast om en övergångsperiod under vilken man haft möjlighet att söka jobb inom det område man utbildat sig för.³⁸ Rapporten från IAF och Arbetsförmedlingen

³⁶ LO-tidningen, 090430

³⁷ IAF och Arbetsförmedlingen, *Arbetssökande med och utan arbetslöshetsersättning – En redovisning till regeringen i samverkan mellan Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen och Arbetsförmedlingen, 2009:7*

³⁸ TCO och Tria, *Studenter i jobbkrisen*, s 9

pekar ut borttagandet av studerandevillkoret som en viktig förklaring till att andelen unga som omfattas av a-kassan minskat.

Ytterligare exempel på hur regeringen aktivt försämrar för arbetslösa unga utgörs av regelförändringar som gjordes i samband med införandet av jobbgarantin. Med de nya reglerna är personer under 25 år endast berättigade till ersättning på 80 procent under hälften så lång tid som övriga försäkrade, trots att man betalar samma avgifter till a-kassan och omfattas av samma regler för att uppfylla arbetsvillkor och medlemsvillkor som personer över 25 år. Vi menar att det är att betrakta som diskriminering. Likaså får föräldrar som är yngre än 25 år en mindre generös ersättning än föräldrar som fyllt 25. Regeringens politik slår alltså inte bara hårt mot unga arbetslösa, utan även mot deras barn.

4.2.3 Ungdomars löner pressas nedåt

De reformer som regeringen genomfört och själv lyfter som sina viktigaste satsningar för unga på arbetsmarkanden, menar vi är både ineffektiva och ungdomsfientliga. Som vi sett innebär den s.k. jobbgarantin inte några jobb, och de jobb som skapats av nedsättningen av socialavgifterna för unga är otroligt dyra. Nystartsjobben saknar kontroll av att skattemedel används på ett sätt som garanterar de unga deltagarna lika bra villkor som andra, och reglerna som gör det lättare att anställa unga i osäkra anställningar har inneburit just detta, trots att unga liksom andra helst vill ha fasta jobb.

Dessutom menar vi att dessa åtgärder ska ses i ett större sammanhang. De innehållsmässiga försämringarna i a-kassan för ungdomar har vi redan nämnt. IAF:s utredare varnar för att konsekvensen av dessa kan bli att unga tvingas ta t.ex. svarta jobb och låglönejobb. Även den ökade kostnaden för att vara med i fack och a-kassa som bidragit till att många gått ur, nedskärningarna inom Komvux och arbetsmarknadsutbildningar, regeringens paradnummer jobbskatteavdraget som genom sin konstruktion sänker det relativa värdet av inkomstförsäkringarna mot arbetslöshet

och sjukdom, kan nämnas bland de åtgärder som bidrar till att pressa ner reservationslönerna för unga.

5 Ungdomarna och boendet

- 57 procent av alla unga mellan 20-27 år har egen bostad.
- Färre unga har egen bostad idag än för tolv år sedan.
- 21 procent av alla unga bor i ett boende utan besittningsskydd.
- De flesta unga vill bo i hyresrätt, även om andelen som efterfrågar bostadsrätter ökar.
- Byggandet av hyresrätter har mer än halverats jämfört med snittet 2004-2006.
- Ungefär en femtedel av de unga vuxna bor med förälder.
- I Stockholm bor var fjärde ung vuxen med förälder.
- Av alla unga som bor med förälder är det ungefär en tredjedel som haft eget boende men flyttat tillbaka hem.
- En viktig förklaring till att ungas etablering på bostadsmarknaden har minskat är att det inte går att hitta hyresrätter.

Tanken om bostaden som en grundläggande rättighet och som en central del av välfärdssamhället har funnits länge. Att ha möjlighet att bo borde vara en självklarhet, men hur är det idag?

Av landets kommuner bedömer 42 procent att det råder bostadsbrist, och 70 procent av dem uppger att de har brist på hyresrätter.³⁹ Unga pekas ut som en särskilt utsatt grupp på bostadsmarknaden. Enligt Boverket hör denna utsatthet dock inte ihop med de ungas ålder utan snarare med deras bristande betalningsförmåga.⁴⁰ Bostadsbristen bland unga får givetvis följder. Boverket menar exempelvis att brist på en ordnad boendesituation försvårar etableringen i vuxenlivet och kan vara en bidragande orsak till att

³⁹ Boverket, Bostadsmarknadsenkäten 2009

⁴⁰ Boverket, Första bostaden – Ungdomars möjligheter på bostadsmarknaden i storstadsområdena, s 11

familjebildning skjuts uppåt i åldrarna.⁴¹ Förutom svårigheter på det individuella planet så medför bostadsbrist också negativa konsekvenser för samhället genom att rörligheten på arbetsmarknaden minskar och möjligheter till utbildning försvåras.

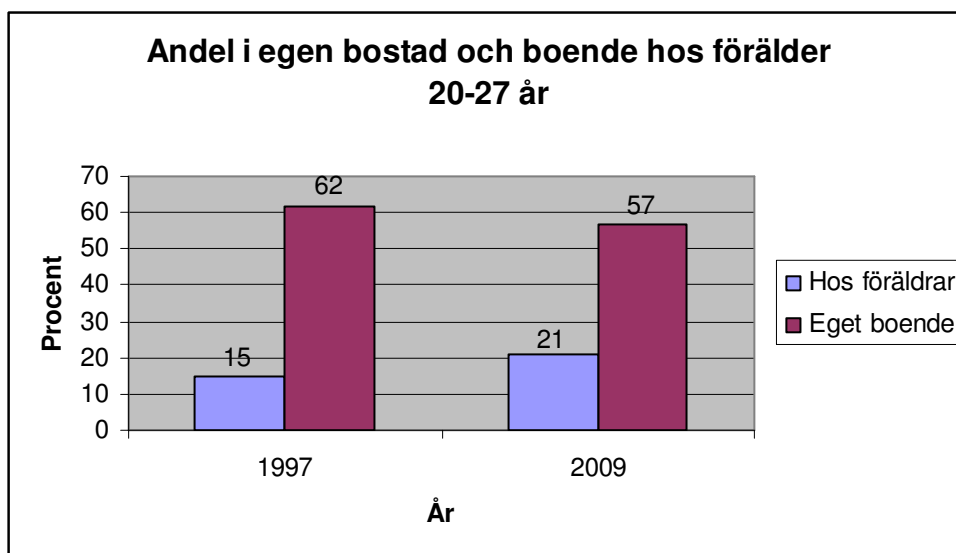
I juni i år presenterade Hyresgästföreningen sin rapport *Unga vuxnas boende 1997-2009*. I undersökningen som ligger till grund för rapporten ingår personer som är mellan 20 och 27 år. Rapporten redovisar, som namnet antyder, hur unga vuxna bor idag och hur deras bostadssituation har förändrats under åren 1997-2009. Bland annat fastslås att allt färre har egen bostad. Drygt hälften (57 procent) av alla 914 000 unga vuxna har en egen bostad. Med egen bostad avses hyresrätt med förstahandskontrakt, bostadsrätt eller egnahem. Det är en minskning med cirka 6 procent, eller 54 000 personer, sedan 1997. Av de ungdomar som bor i eget boende har andelen som bor i bostadsrätt ökat under perioden, och andelen som bor i hyresrätt minskat. Den minskande andelen i eget boende sker samtidigt som andelen som bor i hyresrätt minskar.⁴²

⁴¹ Ibid. s 17

⁴² Hyresgästföreningen, *Unga vuxnas boende 1997-2009 – Hur bor 20-27-åringarna? Hur vill de bo?* s 7

Diagram 3: Andelen unga i åldern 20-27 som bor i eget boende respektive hos förälder år 1997 och 2009

Källa: Hyresgästföreningen

5.1 Unga bor i otrygga boenden⁴³

Hyresgästföreningens rapport visar vidare att 196 000 unga vuxna eller 21 procent av alla 20-27-åringar bor i boendeformer som saknar ett riktigt besittningsskydd, dvs. laglig rätt att bo kvar. Att ha ett boende utan besittningsskydd innebär givetvis en otrygghet bland annat genom att man inte själv kan styra över hur länge man ska bo i bostaden och genom att man ofta är utsatt för godtycke. Många unga saknar alltså egen bostad och bor istället i boenden utan besittningsskydd. Hur ser dessa boenden ut?

5.1.1 Andrahandsboende

Som en följd av den allmänna bristsituationen är rörligheten på den reguljära bostadsmarknaden väldigt låg. Detta ger utrymme för en omfattande andrahandsmarknad. 72 000 eller 8 procent av de unga vuxna i åldersgruppen 20-27 bor i andrahand. Andra typer av boenden som 20-27-åringen uppger att de bor i är att bo

⁴³ Om inget annat anges kommer alla sifferuppgifter i avsnitt 4.1 och 4.2 från rapporten *Unga vuxnas boende 1997-2009 – Hur bor 20-27-åringarna? Hur vill de bo?*, Hyresgästföreningen.

ihop med kompisar, i studentbostad, att hyra rum eller hyra i tredje hand. Det finns givetvis fördelar med den här typen av boenden, t.ex. att de går att få med kort varsel och att man inte behöver binda upp sig för en lång tid. Å andra sidan innebär andrahandsboende att man saknar den trygghet som besittningsskyddet innebär. Andrahandsboende är ett tillfälligt boende och det kan vara svårare att känna sig hemma där. Vidare kan korta andrahandskontrakt innebära att den boende tvingas flytta ofta. Det kan vara påfrestande att byta bostad ofta och ett frekvent flyttande kan skapa både otrygghet och negativ stress. Dessutom är det dyrt att flytta, något som ju passar ganska dåligt ihop med den ekonomiska situation för unga som vi tidigare beskrivit. Dessvärre spår Boverket i sin rapport *Första bostaden* att andra- och tredjehandsmarknaden kommer att vara fortsatt omfattande fram till år 2012, och att många ungdomar sannolikt kommer att vara hänvisade till sådana boenden även fortsättningsvis.

5.1.2 Studentboende

Studentboende räknas till de bostadstyper som saknar besittningsskydd eftersom rätten att bo där är villkorat till att man studerar och håller viss studietakt. Sju procent av de unga i åldern 20-27 år bor i studentbostad. I det här sammanhanget kan man notera att när Hyresgästföreningen har frågat de unga vuxna hur de vill bo, är det färre som efterfrågar studentbostäder än som bor så idag.

Boverket konstaterar samtidigt att det finns för få studentbostäder i förhållande till antalet studenter, att byggandet av studentbostäder är litet och att dagens studentbostäder är dyra för studenterna. Vad gäller tiden fram till 2012 som Boverket har analyserat, spår man en svår situation för studenter i framförallt storstadsområdena och de större högskoleorterna som kommer att få en stor folkökning i åldern 20-24 år. Redan nu märks bristen på bostäder för studenter. Från terminsstarten vid Lunds universitet rapporteras det⁴⁴ om 800 bostadslösa studenter. I ett försök att få kontroll över en akut situation har studentkåren ställt upp militärtält där studenterna kan bo

⁴⁴ Dagens Nyheter 090828 och Sydsvenska Dagbladet 090826

tillfälligt. En undersökning som Malmö högskola gjorde i våras visar att studenter t.o.m. tvingas tacka nej till sin utbildningsplats på grund av att man inte fått ta på någon bostad.⁴⁵

5.2 Unga blir ”hemvändare”

Ett tecken på hur allvarlig bostadsbristen är, är det faktum att antalet s.k. mambos, dvs. unga som bor med förälder, är så stort och ökande. Hela 21 procent, eller 189 000 ungdomar mellan 20 och 27 år, bor med förälder idag. I Stockholms län – som har störst andel i landet – är det så mycket som var fjärde ung vuxen som bor med förälder! För åtta år sedan var det var femte. Detta sker samtidigt som 87 procent av de här unga uppger att de vill flytta hemifrån det närmaste året. Vad gäller den boendeform de anger att de helst vill flytta till är hyresrätten mest populär.

Det visar sig också att det finns ett samband mellan att unga bor med förälder och de ungas ekonomiska situation. Då syftar vi t.ex. på det faktum att andelen unga som bor med förälder och samtidigt är arbetslösa har ökat från 7 procent 2003 till 17 procent i år, och att 57 procent säger att de får ekonomisk hjälp med uppehållet av sina föräldrar. 32 procent av de unga som bor hos sina föräldrar har tidigare haft ett eget boende men flyttat tillbaka hem.

I Hyresgästföreningens rapport betonas att det finns skillnader mellan olika grupper av unga som bor med förälder. Dels visar siffror från SCB att ungdomar med utländsk bakgrund flyttar hemifrån senare än ungdomar med föräldrar födda i Sverige. Dessa skillnader har dessutom ökat mellan kullarna födda 1965 och 1985, som SCB har studerat.⁴⁶ Vidare menar Hyresgästföreningen att det är skillnad på att bo hemma hos föräldrar som bor i flerbostadshusområden och i villaområden. Disponibel inkomst, konsumtionsutrymme såväl som utrymmesstandard är avsevärt mycket högre i barnhushåll i villor än i hyresrätt, och detta gäller även hushåll med vuxna

⁴⁵ Sydsvenska Dagbladet 090807

⁴⁶ Pressmeddelande från SCB, 081203 *Ungdomar i storstäderna flyttar hemifrån allt senare*, Nr 2008:334

hemmavarande barn. Dessutom visar statistik⁴⁷ att unga vuxna som har föräldrar med universitetsutbildning tenderar att bo kvar i föräldrahemmet i mindre utsträckning än de som har föräldrar med lägre utbildningsnivå. Sammantaget verkar det alltså som att många av dagens unga dels är ekonomiskt beroende av sina föräldrar, och dels på grund av bostadsbristen även beroende av sina föräldrars bostad. Det blir därmed också tydligt att ungdomars välfärd i större utsträckning än tidigare beror av hur föräldrarnas ekonomiska situation ser ut, eller med andra ord vilken samhällsklass de tillhör.

5.3 De flesta unga vill bo själva – helst i hyresrätt

Vi har konstaterat att de flesta unga vuxna som bor med förälder vill flytta hemifrån, helst till hyresrätt, men hur vill övriga ungdomar bo? Hyresgästföreningen har intervjuat 20-27-åringarna om detta, och fått svaret att de flesta (åtta av tio) vill ha en egen bostad. Så många som 216 000 ungdomar saknar och efterfrågar en egen bostad idag. Hyresgästföreningen har utifrån detta beräknat att det skulle behövas ytterligare 128 000 bostäder för att täcka ungdomarnas efterfrågan och behov.

Den mest efterfrågade upplåtelseformen är hyresrätten, även om andelen som efterfrågar bostadsrätt har stigit under de år undersökningarna har gjorts. Även i storstadsregionerna efterfrågar de unga som saknar bostad framförallt hyresrätter, rapporterar Boverket.⁴⁸ Vi kan därmed konstatera att just hyresrätter som efterfrågas av gruppen unga överensstämmer väl med den typen av bostäder som kommunerna uppger att de har brist på.

5.4 ”En social bomb”

Hyresgästföreningens utredare Sven Bergensträhle menar att vi de närmaste åren kommer att få se ett växande antal unga vuxna som saknar både bostad och arbete. Han går så långt som att kalla denna utveckling ”en social bomb”, och sätter den dessutom i

⁴⁷ Boverket, *Ungdomars boende – Lägesrapport 2006*, s 25

⁴⁸ Boverket, *Första bostaden – Ungdomars möjligheter på bostadsmarknaden i storstadsområdena*, s 54

samband med att inkomstskillnaderna och klyftorna mellan olika grupper i samhället i övrigt ökar. Antalet 20-27-åringar kommer att öka med ca 18 procent fram till 2015 till följd av att det föddes många barn under åren kring 1990. Det bidrar till bilden av att situationen kan bli explosiv om ingenting görs nu. Till dessa makrosiffror kan man lägga Boverkets beskrivning av hur bostadsbristen givetvis främst drabbar människor på ett personligt plan:

”Utsattheten på bostadsmarknaden har effekter för livskvaliteten. Osäkerhet och instabilitet, trångboddhet, brist på privat rum, svårigheter att koncentrera sig och negativ påverkan på arbete eller studier, är några konsekvenser av ett oordnat boende”⁴⁹

Bergenstråhle menar vidare att vi kan komma att se en stor generation ungdomar som undrar om samhället bryr sig om dem överhuvudtaget.⁵⁰

5.5 Vad gör regeringen?

Som vi sett ovan är situationen både allvarlig och akut, framförallt i storstadsområdena. Så vad gör den borgerliga regeringen för att komma åt bostadsbristen och underlätta för unga vuxna på bostadsmarknaden?

5.5.1 Regeringen för en politik som missgynnar byggandet

En av de första bostadspolitiska ”åtgärderna” som regeringen Reinfeldt gjorde var att fr.o.m. 2007 ta bort de produktionsstöd som tidigare fanns för att stimulera bostadsbyggandet. Med regeringens egna ord: ”De stöd som påverkas är investeringsbidraget till byggande av hyresbostäder i områden med bostadsbrist [...] och investeringsstimulansen för byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder”.⁵¹ Tydligare än så kan det knappast sägas. Regeringen vill inte stödja

⁴⁹ Boverket, *Första bostaden – Ungdomars möjligheter på bostadsmarknaden i storstadsområdena*, s 76

⁵⁰ Dagens nyheter, 090504

⁵¹ Regeringskansliet pressmeddelande 071116, *Avskaffande av produktionsstöd och allbolag*

byggande av hyresrätter i syfte att minska bostadsbristen, och inte heller är man beredd att betala för att det ska byggas studentbostäder eller små hyresbostäder, dvs. bostäder speciellt riktade till unga.

Följderna av den här politiken har inte låtit vänta på sig. Byggandet av hyresrätter har mer än halverats jämfört med genomsnittet 2004-2006⁵² och juni i år rapporterade Boverket att årets första kvartal var det sämsta på tio år för bostadsbyggandet.⁵³ Borttagandet av stöden till nya bostäder innebär förutom att det byggs mindre också givetvis att de hyresrätter som byggs blir dyrare att bygga och därför också att bo i. I debatten påstås det ibland att även om nybyggda bostäder är dyra så kan byggandet av dessa genom s.k. flyttkedjor (någon flyttar till nybyggd bostad och lämnar därmed sin bostad till förfogande) gynna även dem som inte har råd. En avhandling i ämnet⁵⁴ visar tvärt emot att om man vill motverka bostadsbrist för ekonomiskt svaga grupper som ungdomar så behöver man göra åtgärder som är speciellt riktade till dessa grupper. Precis en sådan åtgärd tog regeringen alltså nyligen bort.

5.5.2 Regeringen för en politik som missgynnar hyresrätter

Ett halvår efter att man avskaffade produktionsstöden tog Mats Odell och regeringen bort den s.k. tillståndsplikten som ytterligare en del av sin bostadspolitik. Borttagandet av tillståndsplikten innebär att det har blivit lättare att ombilda hyresrätter i allmännyttan till bostadsrätter. Även denna avreglering har gett tydliga resultat. Boverket rapporterar att under 2008 sålde allmännyttan ut nästan dubbelt så många hyreslägenheter jämfört med 2007, både till privata hyresvärdar och till bostadsrättsföreningar. Sammanlagt för de båda åren såldes över 25 000 allmännyttiga bostäder. För 2009 och 2010 planeras utförsäljningar av ytterligare 20 700 lägenheter, varav ca 15 000 i Stockholms stad.⁵⁵

⁵² Siffror från SCB, egna beräkningar.

⁵³ Boverkets indikatorer, juni 2009

⁵⁴ Refererad i Boverket, *Första bostaden – Ungdomars möjligheter på bostadsmarknaden i storstadsområdena*

⁵⁵ Dagens Nyheter, 090625

Denna utveckling sker samtidigt som både Statens bostadskreditnämnd (BKN) och Boverket fastslår att en viktig förklaring till att ungdomars etablering på bostadsmarknaden i storstäderna har minskat är att det inte går att hitta hyresrätter.⁵⁶ Vad gäller Stockholm, där utförsäljningarna alltså har varit omfattande, har äldre förhållandevis billiga hyresrätter försvunnit och ersätts av marknadsprissatta bostadsrätter som få unga har råd att efterfråga. Hyresgästföreningen konstaterar det uppenbara, nämligen att ombildningar från hyresrätter till bostadsrätter inte skapar fler utan bara dyrare bostäder.⁵⁷

Konkurrensen om de hyresrätter som trots allt finns är givetvis stenhård. Detta gör att hyresvärdarna kan ställa väldigt höga formella krav på potentiella hyresgäster. Det är inte ovanligt att man frågar efter en viss inkomstnivå, inkomsttyp, anställningsform och avsaknad av betalningsanmärkningar. De kraven kan naturligtvis vara svåra för många unga att leva upp till. På en bostadsmarknad där konkurrensen är hård och kraven högt ställda blir sökmetoderna därefter. Boverket refererar Boverkredningen där många vittnar om att det är vanligt att skaffa sig en första bostad via kontakter.⁵⁸ En undersökning visar också att ju mindre det kommunala bostadsföretaget i en kommun är, desto större är den socioekonomiska segregationen.⁵⁹

5.5.3 En politik som leder bort från synen på bostaden som en social rättighet

Regeringen har hittills under mandatperioden genomfört en tredje bostadspolitisk reform av betydelse, nämligen införandet av upplåtelseformen ägarlägenheter. Precis som namnet säger innebär den nya lagstiftningen att man kan äga sin lägenhet på ungefär samma sätt som ett småhus. Ett skäl som angavs för reformen är paradoxalt nog att man säger sig vilja skapa fler hyresrätter.⁶⁰ Onekligen verkar det vara en omväg.

⁵⁶ Boverket, *Första bostaden – Ungdomars möjligheter på bostadsmarknaden i storstadsområdena*

⁵⁷ Hyresgästföreningen, *Unga vuxnas boende 1997-2009 – Hur bor 20-27-åringarna? Hur vill de bo?* s 29

⁵⁸ Boverket, *Första bostaden – Ungdomars möjligheter på bostadsmarknaden i storstadsområdena*, s 98

⁵⁹ http://www.hyresgastforeningen.se/eprise/main/hgfddata/2008/03/article/article20080313_131856557/article20080313_131856557?orgId=&ViewMode=&ParentListView=Everyone

⁶⁰ Regeringskansliet pressmeddelande, 081111 *Ägarlägenheter införs i Sverige*

Genom att ägarna till ägarlägenheter fritt får hyra ut dem kommer den här typen av hyresrätter dessutom sannolikt att få fler oprofessionella hyresvärdar. Vidare innebär reformen att den som hyr en ägarlägenhet kommer att få ett svagare besittningsskydd än den som hyr med ett vanligt förstahandskontrakt. Om ägaren vill sälja eller själv flytta in i lägenheten får hyresgästen flytta.

I samband med att regeringen lade förslaget om ägarlägenheter kommenterade justitieminister Beatrice Ask det genom att säga att hon hoppades att folk skulle ”köpa flera lägenheter som en investering och hyra ut dem”.⁶¹ I Sverige idag är det långt ifrån alla som har råd (eller möjlighet att få lån för) att köpa en lägenhet. Att köpa flera för att hyra ut är knappast något som varken ungdomar, låg- eller medelinkomsttagare har möjlighet att göra. Och vad värre är så säger detta något om hur regeringen ser på bostäder, nämligen som en investering. Något som vissa ska ha möjlighet att tjäna pengar på. När den borgerliga regeringen avskaffade det tidigare bostadspolitiska målet att ”alla ska ges förutsättningar att leva i goda bostäder till rimliga kostnader” med att man vill skapa ”långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven”⁶² så var man åtminstone ärlig. Marknaden är målet och lösningen på bostadspolitiska problem, även om de konkreta åtgärderna leder till fler otrygga boenden, bland annat för dagens unga.

⁶¹<http://di.se/Nyheter/?page=/Avdelningar/Artikel.aspx%3Fsectionid%3Dprivatekonomi%26stat%3D0%26menusection%3Dprivatekonomi%3Bprivatnyheter%26articleid%3D2008%25C11%25C11%25C310835>

⁶² Aftonbladet debattartikel, 080418, *Alliansen säljer ut allmännyttan – och låter EU diktera bostadspolitiken*

